

KVINNER I KAMP

Av

Forsker Kari H. Karamé

Norsk utenrikspolitisk institutt

SAMMENDRAG

De aller fleste av verdens stater har i dag kvinner i sine militære styrker, men det er store variasjoner med hensyn til på hvilke vilkår de rekrutteres og hvilke funksjoner de kan utføre. Selv fra et NATO-land til et annet er det store forskjeller på dette området.

Få land har - som Norge - innført prinsipiell likestilling for kvinner i Forsvaret, og bare i en stat - Israel - er det allmen verneplikt for kvinner, om enn ikke på samme vilkår som for mennene.

Kvinner i ordinære styrker - noen utvalgte land:

<u>Belgia</u> :	6% kvinner i Forsvaret; i alle funksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Canada</u> :	12% kvinner; i alle funksjoner bortsett fra ubåt; mobiliseres etter kontrakt, ellers ingen spesielle betingelser
<u>Danmark</u> :	5,5% kvinner; i alle funksjoner, ingen spesielle betingelser
<u>Norge</u> :	5,5% kvinner; i alle funksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Portugal</u> :	5% kvinner; i alle funksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Spania</u> :	2,3% kvinner; i alle funksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Sverige</u> :	1% kvinner; i alle funksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Tyrkia</u> :	1% kvinner; ikke i kampfunksjoner; ingen spesielle betingelser
<u>Tyskland</u> :	1% kvinner; kun i sanitet og musikk; ellers ingen spesielle betingelser
<u>USA</u> :	12% kvinner; i alle funksjoner unntatt nærkamp; ingen spesielle betingelser

Italia åpnet Forsvaret for kvinner høsten 1999, med full likestilling.

Frankrike nedla den allmene verneplikten i fjor og har innført sesjon for begge kjønn.

Israel har 18 måneders allmen verneplikt for kvinner, de kan være i alle funksjoner, men er utelukket fra kampfunksjoner

Libya : mennene skal forsvare landets grenser, mens kvinner utdannet ved spesielle militærakademier skal lede forsvaret av hjemmefronten og spesielle vaktoppgaver.

Vi ser her at det især dreier seg om ulikheter med hensyn til om kvinner kan delta i væpnet kamp eller ikke.

Utgangspunktet for min egen interesse for temaet kan jeg både sted- og tidfeste til en fortauskant i sentrum av Beirut en novembersøndag i 1974. Militisen til Kataëb-partiet paraderte for første gang i militæruniform i byens gater, og stor var min overraskelse da jeg så at den også omfattet en avdeling på godt over 100 unge jenter. I Norge var jo Forsvaret fortsatt en mannsbastion, som først 'gjenåpnet' sine dører for kvinner i 1977. 250 - 300 unge jenter og kvinner kjempet på den 'kristne' siden under krigen i Libanon i årene 1975 til 1985, de utgjorde i perioder 7% av soldatene.

I 1988/89 utførte jeg en undersøkelse om deres erfaringer fra krigen, og siden har jeg fulgt dem i deres videre kamp, men uten våpen, for det flerreligiøse landet de trodde på. De har lært meg mye om hvor uendelige mange oppgaver kvinner påtar seg eller blir pålagt i en krig, og at fare ikke bare er begrenset til kampsituasjoner.

I kampene i Libanon deltok også palestinske kvinner, drusiske og shia-muslimske kvinner.

I andre 'moderne kriger' har kvinner deltatt i enda høyere grad. EPLF i Eritrea skal ha hatt 30% kvinner i sine rekker, det samme gjelder Sandinistenes styrker i Nicaragua. Men det er uklart om alle har vært i kampfunksjoner.

Holdninger til kvinner i væpnet kamp

I den generelle diskursen om 'krigen' har krigføring vært framstilt som mannens domene, mens kvinnen er den fredsæle, den som gir liv, og derfor ikke tar liv, den som må beskyttes for ikke å bli et av krigens fremste ofre. Kvinners aktive innsats har ofte vært fortiet i denne diskursen, og en viktig følge av dette er at mye erfaring har gått tapt og at vi savner empirisk fundert kunnskap om kvinners innsats og betydningen av denne for utfallet av en væpnet konflikt.

Dette har igjen vært med på å forme oppfatninger av hvilke posisjoner kvinner kan inneha i militære styrker - både blant militært personell og sivilister, og især vekker spørsmålet om **hvorvidt kvinner kan/bør/skal delta i væpnet kamp** heftige diskusjoner.

Disse diskusjonene kan nettopp bli svært heftige fordi det er **lite forskning på temaet**, og de tar derfor utgangspunkt i mer eller mindre velfunderte holdninger som av og til kan grense til myter.

Den som gir liv kan/skal ikke ta liv

Det er en relativt utbredt oppfatning både blant kvinner og menn, og enkelte går så langt som til å hevde at det er ødeleggende for hele samfunnet, for både kvinne- og mansrollen dersom kvinner deltar i kamp.

Her begrenses kampen til de som kjemper med våpen i hånd, og den utelukker de mange - både kvinner og menn - som utfører støttefunksjoner som er helt avgjørende for utfallet.

Samfunnet kan ikke akseptere at kvinner kommer hjem i body-bags

Moderne våpenteknologi har visket ut skillet mellom kamp- og støttefunksjoner og også mellom front og bak linjene. Inntil 1993 var f.eks. amerikanske kvinner utestengt fra å være jagerpiloter, men de kunne frakte flybensin i transportfly, noe som var adskillig farligere dersom de ble truffet Sanitetspersonell som ofte må operere bak fiendens linjer, utsettes for like stor fare som de som kjemper der.

Under den 1. Verdenskrig ble over 600 franske kvinnelige ambulansesjåfører drept i tjeneste.

Soldatene vil være mer opptatt av å forsvare kvinnelige kamerater enn av å bekjempe fienden

Tvert imot er det ut til at kjønnsforskjellen blir mindre merkbart etterhvert som soldatene har fått samme trening, og det stilles de samme forventninger til dem.

Kvinner mangler både fysisk styrke og utholdenhet sammenlignet med menn

Moderne teknologi gjør at dette argumentet har mindre og mindre gyldighet., intelligens, psykisk styrke og teknologisk ferdighet blir stadig viktigere.

Hva viser erfaringene?

Selv om forskningen er mangelfull sitter vi inne med en bred erfaring om kvinners innsats i krig generelt, og også om kvinner i kamp.

Historiske forbilder

Selv om krigshistorien som regel er skrevet av menn, for menn og om menn kjenner vi til mange kvinnelige hærførere og soldater, fra dronning Zenobia av Palmyra via Profetens yndlingshustru Aïsha til Jeanne d'Arc, for ikke å glemme den greske enken Bobolina som rustet ut og ledet sin egen lille flåte under den greske frigjøringskrigen i det forrige århundre. Mange er ikke nevnt, men ikke glemt av den grunn.

1900-tallets erfaringer

I det 20. Århundredes mange og dramatiske kriger har kvinner gjort sin uvurderlige innsats på de fleste felt:

Verdens første kvinnelige jagerflyger var tyrkisk og Kemal Atatürks adoptivdatter.

Norske kvinner var aktive i motstandsbevegelsen under den 2. Verdenskrig, selv om de aller fleste utførte såkalte støttefunksjoner. I krigens siste dager var det en kvinne som ledet Milorg på Hamar, mens andre hadde kommet seg over til Sovjet hvor noen ble opplært til fallskjermstøstre; i Sverige ble engasjert i Lottebevegelsen, mens det ble innført verneplikt for norske kvinner i England.

I mellomkrigstiden kjempet mange jødiske kvinner både mot britiske tropper og mot arabiske grupper i det kommende Israel. En av de mest kjente her er selvsagt tidligere statsminister Golda Meir. I den unge staten hadde kvinnene viktige oppgaver i forsvaret av kibutzene, mens mennene sørget for statens trygghet.

Det er derfor mange som ser på det som et paradoks at israelske kvinner som avtjener verneplikt allikevel ikke kan delta i kamp. Det er i alle fall ikke p.g.a. manglende dyktighet for svært mange - godt over 1000 - kvinner er våpeninstruktører i ulike grener av Forsvaret.

De kvinnelige militssoldatene i Libanon sto heller ikke tilbake for sine mannlige kolleger. De var kjent for å være gode skarpskyttere og ble også ofte brukt som instruktører. Men de deltok også i kampene, og holdt bl.a. en meget utsatt post i Sentrum av Beirut som etterhvert var kjent som 'jentebygget'.

De hadde en meget bevisst holdning til våpenbruk og til at deres oppgave var å forsvare Øst-Beirut mot inntrengere. Det viste seg at de var meget psykisk sterke og var i stand til å klare seg på egen hånd i mange dager.

Ved et avgjørende slag om stillingen de besatt viste de at de også var i stand til å bruke makt mot fienden.

Erfaringer fra ulike typer konflikter og fra ulike deler av verden viser med andre ord at kvinner kan gjøre en innsats i væpnet kamp.

Det er allikevel på sin plass å spørre hvorfor?

To prinsipper stilles ofte her opp mot hverandre, det er likestilling i forhold til effektivitet. Ut fra et likestillingsprinsipp har kvinner rett til å delta i kamp, samtidig er de som regel så privilegerte at de kan velge.

Et viktig moment for de som kjemper for full likestilling i forsvaret er at utdanning til kamp, og helst erfaring fra kamp, er et sine qua non for å gå til topps i Forsvaret. Dette er ett av hovedargumentene når mange israelske kvinnelige soldater i disse dager forlanger full likestilling, og dermed adgang til kampposisjoner.